

LITERACI DLA PPR

Prezentowany dokument z grudnia 1945 r. zawiera charakterystykę kilkunastu członków Oddziału Krakowskiego Związku Literatów Polskich w kontekście możliwości poparcia przez nich Polskiej Partii Robotniczej w kampanii wyborczej do Sejmu Ustawodawczego. Opinia stanowi interesujący przyczynek do określenia postaw literatów wobec kształtującego się od drugiej połowy 1944 r. w Polsce komunistycznego systemu władzy.

Większość pisarzy uznawano w dokumencie za pozytywnie ustosunkowanych do „demokracji”, tj. komunistów i zmian w powojennej Polsce, podkreślając, że mogą oni wspierać PPR i jej sojuszników w zbliżającej się kampanii wyborczej. Większość również w tę kampanię się zaangażowała, a Julian Przyboś kandydował w wyborach z listy Bloku Demokratycznego, który demokratycznym był jedynie w sowieckim rozumieniu tego słowa. W dokumencie zwraca uwagę fragment dotyczący współpracy Jarosława Iwaszkiewicza z krakowskim pismem „Przekrój”, który koresponduje z uwagami Wiesława Pawła Szymańskiego wyrażonymi w szkicu *Uśmiech Sartre’a*¹.

Dokument znajduje się w aktach BUiAD IPN w Warszawie, pod sygnaturą IPN 00231/79, Stowarzyszenia, t. 16, k. 4–5.

Wytłuszczenia pochodzą od autorki prezentowanego materiału. Do tekstu wprowadzono polskie znaki i poprawiono kilka drobnych literówek, powstałych w czasie pisania na maszynie. Drobne uzupełnienia (zwykle imiona wymienionych w dokumencie osób) znajdują się w nawiasach kwadratowych. Zrezygnowano z podawania przypisów wyjaśniających, dotyczących postaci powszechnie znanych, których noty biograficzne znajdują się w każdej encyklopedii.

Związek Literatów w Krakowie

Iwaszkiewicz Jarosław, 50 lat, prezes Związku Literatów. Literat o dużych wartościach. Ma duży mir wśród pisarzy. Redaguje „Życie Literackie”. Pochodzenie ziemiańskie z Ukrainy. Był sąsiadem i przyjacielem Karola Szymanowskiego. Pederasta. Od dziecka przebywał w Warszawie. Ustosunkowany pozytywnie do demokracji. Liberał zbliżony do grupy [Antoniego] Słonimskiego i [Juliana] Tuwima. Nastawiony antylondyńsko, szczególnie po rozmowach ze Słonimskim. Przed wojną liberał. W czasie okupacji był w Warszawie, miał kontakty z konspiracją literacką i lawirował pomiędzy WRN a RPPS². Antyklerykał. Przyjaciel żydów, jest wykorzystywany przez nas w „Przekroju”, gdzie bardzo chętnie zamieszcza swoje artykuły. **W razie kampanii wyborczej może można by uzyskać dla nas artykuł.**

¹ W.P. Szymański, *Uśmiech Sartre’a*, [w:] idem *Uroki dworu (rzecz o zniewalaniu)*, Kraków 1994, s. 90–125.

² WRN – Wolność-Równość-Niepodległość. Okupacyjny kryptonim Polskiej Partii Socjalistycznej (do 1944 r.), RPPS – Robotnicza Partia Polskich Socjalistów, konspiracyjne ugrupowanie lewicowe powstałe wiosną 1943 r.

Andrzejewski Jerzy, 37 lat. Znakomity pisarz. Bardzo popularny wśród pisarzy i społeczeństwa. Pochodzi ze środowiska mieszczańskiego. Ojciec miał sklep w Warszawie. Zdeklasowany po śmierci ojca. Dawny pisarz katolicki, współpracownik „Prosto z Mostu”. Rozpoczął przed wojną ewolucję na lewo. Punktem zwrotnym była sprawa wysiedlenia żydów z Niemiec, brał udział w akcji protestacyjnej i wtedy zbliżył się do grupy pisarzy z „Wiadomości Literackich”. W czasie wojny poszedł na lewo, pracował w konspiracji literackiej – redagował nielegalne wydawnictwa poetyckie. Ustosunkowany pozytywnie do nas. Obecnie deklaruje się jako katolik i marksista. Artykuł w „Odrodzeniu” pod tytułem *Perspektywy terażniejszości* jest jego deklaracją ideową. Obecnie pisze powieść z czasów wojny w sensie pozytywnym dla nas³. **Można na niego liczyć przy wyborach.**

Wyka Kazimierz, 40 lat, były prezes Związku Literatów w Krakowie. Wybitny krytyk literacki. Docent Uniwersytetu Jagiellońskiego. Redaktor pisma „Twórczość”. Realny, trzeźwy, chytry. Przed wojną znany z postępowych poglądów, określany mianem komunisty. W konspiracji redagował nielegalne pismo literackie, wydał antologię poezji podziemnych. W czasie wojny handlował drzewem. Zbliżony do PPR. Zdecydowanie pozytywny do demokracji od pierwszych dni wyzwolenia. Członek Rady Miejskiej, głosuje razem z nami. **Można go wykorzystać przy wyborach.**

Jan Wiktor⁴, po 50-ce. Pisarz słaby. Cieszy się dużą popularnością, były współpracownik koncernu I[lustrowany] K[urier] C[odzienny]. Przyjaciel Balickiego⁵, redaktora „Dziennika Polskiego” – jest częściowo konfiskowany. O żydach pisze, że spotkała ich niestety kara za to, że byli wyzyskiwaczami. Streszcza rozmowy z [Marią] Rodziewiczówną w sprawie ziem wschodnich. Krytykuje aresztowania i traktowanie więźniów. Sympatyk PSL. Nastawiony antyklerykalnie podobnie jak pewna część PSL. **Zdecydowanie opozycyjnie nastawiony do rządu.**

Przyboś Julian, 45 lat, członek PPR. Poeta niezrozumiały. Wszyscy literaci twierdzą, że jest największym polskim poetą. Dobry prozaik. Był współredaktorem „Polskich Widnokręgów”, 1939 r.–1941 r.⁶ Uczeń [Tadeusza] Peipera, należał do Zwrotnicy. Deklarował się jako radykalny lewicowiec. Jest współredaktorem „**Odrodzenia**”. **Należy go bezwzględnie wykorzystać przy wyborach.**

Kisielewski Stefan, 34 lat[a]. Syn działacza PPS Zygmunta Kisielewskiego, który później przeszedł do sanacji. Bratanek Jana Augusta Kisielewskiego – bardzo ambitny i wrażliwy. Wybitnie utalentowany. Muzyk – kompozytor, profesor konserwatorium, powieściopisarz; dziennikarz. Nastawiony mniej negatywnie do rządu, niż to wynika z jego artykułów. Dużą winę za jego negatywne nastawienie ponosi redaktor [Karol] Kuryluk⁷, który nie chciał drukować jego artykułów. Jest w bardzo ciężkim położeniu materialnym, zniszczony przez powstanie warszawskie. Nastawiony negatywnie do powstania. Zwolennik wolnej konkurencji. Uznaje konieczność sojuszu z SSSR. Nie może zdecydować się między PSL

³ Mowa o książce *Popiół i diament*.

⁴ Jan Wiktor (1890–1967), prozaik, publicysta, politycznie związany z ruchem ludowym. Był posłem do Krajowej Rady Narodowej, później Sejmu Ustawodawczego i sejmów PRL.

⁵ Stanisław Balicki (1909–1978), pisarz, krytyk literacki, dyrektor teatrów. Po wojnie redaktor „Dziennika Polskiego” w Krakowie.

⁶ Nieścisłość autorki. Pismo nosiło nazwę „Nowe Widnokregi”.

⁷ Karol Kuryluk był redaktorem pisma „Odrodzenie”.

α Stronnictwem Pracy. Jest korektorem i współpracownikiem „Przekroju”. **Wyda-
je się, że można go zneutralizować przy wyborach.**

Dygat Stanisław, 29 lat. Młody powieściopisarz. Zaczął pisać w okresie oku-
pacji. Działacz konspiracji literackiej. Mentalność wychowana na „Wiadomo-
ściach Literackich”. Bardzo pozytywnie nastawiony do rządu. Żona bardzo zdol-
na – aktorka, również demokratka. **Należy ich wykorzystać przy wyborach.**

Brandys Kazimierz. Bardzo zdolny, młody powieściopisarz. Politycznie pewny.
Pisze stale polityczne artykuły w „Odrodzeniu” i „Przekroju”. Napisał bardzo dobry
artykuł o powstaniu warszawskim *W łunach patosu*. **Należy go bezwzględnie
wykorzystać przy wyborach.**

Miłosz Czesław, 36 lat. Bardzo zdolny poeta. Rodem z Wilna. Były członek
grupy Żagaszów [powinno być: Żagarów – M.G.]. Przyjaciół [Jerzego] Putramenta,
[Stefana] Jędrzychowskiego, [Henryka] Dembińskiego. Działacz konspiracyj-
ny w dziedzinie literackiej. Opracował w konspiracji antologię poetycką *Pieśń
niepodległa* nacechowaną postępowym światopoglądem. Współpracownik
„Odrodzenia” i „Przekroju”. Od pierwszych dni oswobodzenia zwolennik PKWN.
Należy go wykorzystać przy wyborach.

Otwinowski Stefan. Wyszedł z kręgu „Wiadomości Literackich”. W czasie oku-
pacji brał udział w konspiracji literackiej i w Komitecie Pomocy Żydom. Napisał
doskonałą sztukę *Wielkanoc* – z życia „ghetta” w czasie okupacji. Zdecydowa-
nie demokratycznych poglądów. **Może być wykorzystany w wyborach.**

Fijas Zygmunt⁸, 34 lat[a]. Znakomity satyryk i nowelista. Gospodarz Związku
Literatów. Bardzo popularny. Przed wojną należał do krakowskiej grupy lewicy
literackiej zgrupowanej dookoła [Leona] Kruczkowskiego i [Józefa] Cuchnow-
skiego [powinno być: Czuchnowskiego – M.G.]. Zdecydowany marksista – zbliżo-
ny do PPR. **Należy go wykorzystać przy wyborach.**

Polewka Adam, 45 lat, PPR. Dotychczasowy kierownik propagandy i informa-
cji. Bardzo lubiany przez kolegów. Przedwojenny członek lewicy literackiej. **Nale-
ży go wykorzystać w wyborach.**

Zagórski Jerzy, 40 lat. Pisarz katolicki. Rodem z Wilna, zaprzyjaźniony z grupą
lewicy wileńskiej. W konspiracji brał udział w Komitecie Pomocy Żydom. Usiłuje
pogodzić katolicyzm z pozytywnym nastawieniem do demokracji. Korespondent
„Dziennika Polskiego”, urzędnik Wojewódzkiego Urzędu Wydziału Kultury i Sztu-
ki. Neutralny.

/-/ Miłoszewska Zofia

Warszawa dnia 3.12.1945 r.

Hołuj Tadeusz, członek PPR, zdolny pisarz. Prowadzi propagandę miejską. Dłu-
goletni więzień Oświęcimia, członek komitetu Oświęcim Walczący. Zaprzyjaźniony
z [Józefem] Cyrankiewiczem i Motyką⁹. Należy go wykorzystać przy wyborach.

⁸ Zygmunt Fijas (1910–1985), literat, autor opowiadań satyrycznych, felietonów, humore-
sek. Przed wojną mieszkał w Krakowie, gdzie współpracował z „Krakowskim Kurierem Wie-
czornym” i miesięcznikiem literackim „Nasz wyraz”. Od 1946 r. mieszkał w Łodzi.

⁹ Lucjan Motyka, działacz PPS.